

HISTORY OF PR ACTIVITY, ITS THEORETICAL FOUNDATIONS AND CLASSIFICATION

Baxitova Jasmina Arman qizi

Student of Karakalpak State University

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11439197>

ARTICLE INFO

Received: 23th May 2024

Accepted: 30th May 2024

Online: 31th May 2024

KEYWORDS

Public relations, press conference, PR action, briefing, PR-campaign, manipulation, public control.

ABSTRACT

The historical stages of the emergence of PR activities are studied in a classified manner in the article. Also, the methodical basis of PR activity is shown in a systematic way and its classification is noted. Proposals for the development of PR activities and the PR market have been developed.

PR ISKERLIGI TARIYXI, TEORIYALIQ TIYKARLARI HÁM KLASSIFIKACIYASI

Baxitova Jasmina Arman qizi

Qaraqalpaq mámleket universiteti student

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11439197>

ARTICLE INFO

Received: 23th May 2024

Accepted: 30th May 2024

Online: 31th May 2024

KEYWORDS

Jámáátshilik penen baylanis, press konferenciya, PR akciya, brifing, PR-kampaniya, manipulyaciya, jámiyetshilik qadaǵalaw.

ABSTRACT

Maqalada PR iskerliginiń payda bolıwınıń tariyxıy basqıshları klassifikaciyaǵı formada úyrenilgen. Sonday-aq, PR iskerliginiń metodikaǵı tiykarları sistemalı túrde keltirilgen hám klassifikaciyası keltirilgen. PR iskerligin hám PR bazarın rawajlandırıw boyınsha usınıslar islep shıǵılǵan.

Jámıyetshilik penen baylanislardı qalıplestiriw hám rawajlandırıw procesi ótken ásirdeń belgili tendenciya bolıp tabıladı. Biraq, PR tariyxı adamlar bul iskerliksiz biznesti qurıw hám rawajlandırıw qıyınlıǵın túsiniw bunnan bir neshshe jıllar aldın baslanǵan.

Qánigeler PR áyne qashan payda bolǵanlıǵı hám koncepciyanı kúndelik paydalanıwǵa kirgizgen tiykarshısı kim bolǵanlıǵı haqqında ulıwmalıq túsiniwke iye emes. Ilimpazlar kópshiligi bul terminıń qalıplesiwı AQShda júz bergen degen juwmaqtı aytadı. Yaǵniy, bul termin AQSh Prezidenti Tomas Jefferson hám yurist Dorman Eaton sıyaqlı shaxslarǵa tiyisli. Biraq, PRdıń rawajlanıw tariyxı bunnan aldınraq baslanǵan.

PR rawajlandırıwdıń tariyxıy basqıshlarına túrli kóz qarastan qaraw múmkin: waqtınshalıq yamasa tariyxıy faktorlar, sonıń penen birge, qollanılatuǵın qurallar tiykarında.

Baylanis jámiyette mudamı joqarı orında bolğan. Sol sebepli insan rawajlanıwınıń hár bir basqıştı ol yamasa bul tárzde PR rawajlanıwına tásir kórsetdi. PRdıń rawanlanıw dáwirleri tómendegishe:

- Áyyemgi;
- Orta jas;
- Oyanıw dáwiri;
- Reforma;
- Jańa;
- Eń jańa;
- Postmodernizm.

Múqaddes kitaplarda da ulamalar ózleri sadıq bolğan sistemanin tereń negizin keleshek áwladqa jetkiziwge, onı eń maqul kóriniste kórsetiwge háreket etken. Siyasatshılar tuwrı minez-qulıqtı enjaydırıw arqalı óz máplerin qorğağan, Úgit-násiyatlawda ózleri ushın eń paydalı dep bilgen jónelisti ilgeri súrgen. Demek, hátte eramızǵa shekemgi dáwirdegi taslı súwretlerde adamlar ortasında turaqlı baylanıslardı ornatiw hám jámiyetshilik pikirin basqarıw usılları menen baylanıslı bolğan.

Túrli dáwirlerdegi – siyasattan dinge shekem payda bolğan social mashqalalardı sheshiw hám jámiyettegi etika principlerini qalıplestiriw ushın málim PR texnologiyalarınan paydalanǵan. Mısalı Amerikadaǵı ingliz kolonizatorları ǵárezsizlikke erisiw ushın hár túrli túsinikler hám manipulyacıyalar járdeminde ámelge asırılǵan háreketlerdiń nızamlılıǵın isenimli dáliller bazasın qalıplestiriwden tartınbaǵan. Rim húkimdarı Yuliy Tsezar kóp waqtın óziniń áskeriy júriwleri hám jeńisleri haqqındaǵı maǵlıwmatlardı óz ishine alǵan avtobiografiyalıq dóretpeler jazıwǵa sarıplaǵan. Keyinshelik qúdiretli mámleket hukmdarlardı xalqqa, pútkil jer júzine ózlerin professional lider sıpatında nege ılayıqlıǵın kórsetiw ushın paydalanǵan.

Bul jaǵday XIX ásirge shekem dawam etti, sebebi 1807-jılǵa birinshi ret PR tariyxın túpten ózgerirken jámiyetshilik penen baylanıslar túsinigi rásmiy payda boldı. Barlıǵı AQShtıń sociallıq-siyasiy ortalıǵında saylawshılardı ózine tartıw zárúrliligi payda bolǵanınan baslandı. Unamsız kolonizatorlıq tásirinen waz keshiw hám ámeldegi prezident poziciyasın bekkemlewge qaratılǵan úgit-násiyatlaw húkimran qatlamnıń oraylıq iskerligine aylandı. Atap aytqanda, abıraylı jurnalist Amos Kendalldıń aktiv poziciyası prezident Jeksonga onıń obrazın jaratiwda úlken járdem berdi.

Tilekke qarsı, 1830-jılǵa isletiletuǵın PR instrumentleri túrleri júdá az edi. Endi professionallardan PR járdemine buyırtpa beriw múmkin. UP business kárxanalarǵa pútkilley jańa dárejege shıǵıwǵa járdem beriw ushın keń kólemlı xızmetlerdi usınıs etedi, atap aytqanda, jámiyetshilik pikiri menen islesiw.

Ataqlı alım R.Smit óziniń “Jámiyetshilik penen baylanıslar tariyxı” atlı kitabında PRdıń qalıplesiwinde 4 tiykarǵı basqıştı belgilep bergen. Onıń teoriiyası gózlengen maqset hám paydalaniletuǵın baylanis túri ortasındaǵı tikkeley baylanislılıqqa tiykarlanǵan. Ol tómendegi basqışlardı anıqladı:

1. Manipulyacıya (XIX ásir). Tiykarǵı maqset xalıq arasında málim bir pikirdi qalıplestiriwge qaratılǵan úgit-násiyatlaw edi. Tiykarǵı wazıypa jámiyetlik sanasın basqarıw edi. Ol bir tárepleme baylanis túrine kiredi;

2. Informaciya (XIX ásir aqırı – XX ásir basları) bul dáwirde hár qiyli túrdegi informaciylardı tarqatıw jáne onı maksimal dárejede adamlarğa jetkiziw eń zárúrli wazıypa edi. Sonıń menen birge, ol tek bir tárepden, oy-órislerdi alıw múmkinshilgisiz ámelge asırıldı;

3. Jámiyetshilik qadaǵalaw (XX ásir ortaları). Óz-ara baylanıstan paydalanıwdıń baslanıwı. Dıqqat vektorı jámiyetshilik sanasına sapa tárepinen tásir kórsetiwdi úyreniw hám nátiyjeli qural járdeminde minez-qulqlardı tuwrılaw qábiletine ótti;

4. Óz-ara tásir. XX ásirde aqırında júzege kelgen dawlar hám kelispewshiliklerdi óz-ara túsiniw principlerinen paydalanbastan sheshiw múmkin bolmaǵan dáwir keldi. Táreplerdiń hár biri teǵana ol yamasa bul másele boyınsha óz pikirini bildiriw huqıqına iye, bálki keyingi rawajlanıw ushın joqarı sapalı oy-pikirlerdi alıwdıń anıq zárúrliligi bolıp tabıladı.

PR-bul málim bir joybar ishindegi, sonıń penen birge, bul joybardı tabıslı ámelge asırıw ushın onıń qatnasıwshıları hám sırtqı ortalıǵı arasındǵı múnásebetlerdi birlestiriwge qaratılǵan xabarlardı jaratıw hám tarqatıwdı óz ishine alǵan informaciyalıq-processual hám texnologiyalıq háreketler sisteması.

PR klassifikaciyası bir neshe qaraslar tiykarında ámelge asırılıwı múmkin:

1. **Qariydardıń máplerine kóre:** unamli imidjiniń qalıplestiriw ushın; Qarsilasqa qarsı gúreste onıń imidjine tásir etiw ("qara PR").

2. **Jámiyetniń maqsetli gruppaları boyınsha:** Óz xızmetkerlerine arnalǵan kompaniya ishindegi PR-akciyalar; Kompaniyaǵa sırtqı ortalıqqa qaratılǵan PR-akciyalar.

3. **Qosımsha tarawları boyınsha:** Ekonomika; siyosat; ideologiya; sociallıq taraw.

Jámiyetlik turmısta jumıs alıp barıp atırǵan PR xızmetleri:

1. Basqarıw boyınsha máslahát: korporativ imidj; abroy-itibardı basqarıw; ǵalaba xabar quralların joybarlaw; xızmetkerlerdi tańlaw hám bahalaw; dawlardı basqarıw (krizisqa qarsı basqarıw).

2. Shólkemlestirilgen PR: PR kampaniyaların, social akciyalardı joybarlaw hám ótkeriw; abonent PR xızmeti; shou programmaları, koncertler, ǵalabalıq akciyalar, baspasóz konferenciyları, klub kesheleri, prezentaciylar, reklama kompaniyaları hám ǵalaba xabar quralları ushın akciyalardı shólkemlestiriw; jergilikli nızam shıǵarıwshı hám atqarıwshı húkimet shólkemleri menen sheriklik.

3. Ekonomikalıq konsalting: ekonomikanıń real sektori, finans-kredit sisteması jaǵdaylarınń analitikalıq túsindiriwleri; ǵalaba xabar quralların monitoring qılıw; investiciya islep shıǵarıw hám xojalıq joybarların jaylastırıw hám ilgeri súriw, bazar jaǵdaylarınń rawajlanıwın boljaw.

4. Social psixologiyalıq izertlewler: jámiyetshilik pikirini úyreniw hám bahalaw; treningler; máslahátlar; mashqalalı jaǵdaylardı huqıqıy sheshiw; informaciya hám psixologiyalıq qawipsizlikti jaratıw; jámiyetshilik pikiri reytingleri; etika-estetika qaǵıydaları; oratorlıq.

5. PR Internet; PR-akciyalar, onlayn konferenciylar, tartıslar, qawenderlerden paydalanǵan halda jámiyetshilik penen baylanıslardı rawajlandırıw salasındǵı kompleks jumıslar.

PR xızmetlerin bazarı - bul marketing, ekonomikalıq konsalting, social psixologiya, krizistı basqarıw hám basqa tarawlarda hár qiyli xızmetlerdi islep shıǵaratuǵın hám ámelge asıratuǵın firmalar, kompaniyalar, agentlikler, gruppalar kompleksi. jámiyette kóplegen

baylanislardı shólkemlestiriw arqalı xızmetler bazarı elementler hám kompaniyalar ortasında pútın birlik retinde isleytuğın kóplegen elementler, dárejeler, sektorlardıń quramalı sistemasın usınıs etedi.

Juwmaqlap aytqanda PR xızmetleri bazarın rawajlandırıwdıń tiykargı baǵdarları tómendegilerden ibarat:

1. PR iskerligi salasın rawajlandırıwda PR biznestiń bazar maydanın jáne de keńeytiw.
2. PR xızmetleri bazarında básekiniń kúsheytiw.
3. PR xızmetlerin úlesiniń ósiwı tekǵana regionlıq, jergilikli, dárejede, bálki xalıq aralıq kólemde de bolıwın támiynlew.
4. Biznes tarawına global internet hám mobil baylanıs tarmaqlarınan paydalanǵan halda jańa PR texnologiyaların engiziw.
5. PR xızmetleriniń sapa standartların islep shıǵıw.
6. PR xızmetlerin bahaların turaqlılastırıw.
7. Joqarı oqıw orınlarında kadrlar tayarlaw hám qayta tayarlaw arqalı PR xızmetlerin ámelge asırıwshılarınıń dóretiwshilik qóbileti, professionallıǵı hám kompetentsiyasın bunnan bılayda jetilistiriw.
8. Jámiyetshilik penen baylanıslar sistemasın basqarıwdı mámleket tárepinen tártipke salıwdıń formaları maslasıwın itibarǵa alǵan halda jumis alıp barıw.

References:

1. Саъдуллаева О. ПР билан ОАВларнинг фарқи нимада? // Ўзбекистон матбуоти. 2004. №3. – Б. 40.
2. Почепцов Г. Паблик Рилейшнз для профессионалов. – М.: 2000.
3. Эшбеков Т.У. Паблик Рилейшнз ва матбуот хизматлари. – Т.: Университет. 2007. 43-бет
4. Eshbekov T. Jamoatchilik bilan aloqalar va axborot xizmatlari. O'quv qo'llanma. –Т.: O'zMU, 2012. – 80 b.
5. Arziyev F. Pablik rileyshnz – axborot ortidagi manfaat. //Xalq so'zi, 2003, 4 noyabr.
6. [PRESS LANGUAGE IS A QUALITY OF LITERARY AND ORAL LANGUAGE SIZE](#). G Seitnazarova - Конференции, 2020
7. [Relativity of the Genre, Theme, Idea and Image in Artistic Expression](#). SG Suxanatdinovna.